

„ПОСТХЛАДНОРАТОВСКЕ“ ПРОМЕНЕ БЕЗБЕДНОСНИХ И СТРАТЕШКИХ КОНЦЕПЦИЈА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ*

Мирослав Младеновић, Зоран Килибарда, Слађан Милосављевић
Универзитет у Београду, Факултет безбедности

За последњих 20 година свет се озбиљно променио и то, нажалост, не у позитивном смеру. Рушење биполарног система и успостављање хегемоније једног блока – НАТО на челу са САД, не само да није довело до успостављања стабилнијих и безбеднијих међународних односа, већ је напротив, кореспондирало са највећом несигурношћу и неизвесношћу људског рода од времена Другог светског рата до данас. После нестанка „контрабаланса“, дошло је до отвореног политичког, економског, па и директног војног мешања земаља Алијансе у суверенитет многих земаља. Као резултат оваквог стања, конфликтни потенцијал у свету знатно се повећао.

Поред од раније присутних претњи, савремени свет суочава се са низом нових, некада непознатим или маргиналним. Међу њима су најзначајније: неконтролисана ескалација оружаних конфликта; међународни тероризам; распрострањавање атомског и другог наоружања за масовно уништавање; бујање трговине наркотицима; нелегалне прекограничне миграције; трговина људима и људским органима; пиратство; криминализација различитих сфера живота итд. Економска и финансијска криза додатно су опоменуле свет на лимитираност природних ресурса и, у најозбиљнијој форми, поставиле проблем борбе за очување, односно освајање простора богатих сировинама. У борби за контролу над природним ресурсима, поред досадашњих, појављују се, како нове методе деловања, тако и нова подручја надметања (Арктик, Антарктик, ...; на земљи и испод земљине површине; на мору и испод морског дна), око којих ће се у наредном периоду све отвореније сукобљавати интереси водећих светских сила. Нарастајућу глад за ресурсима, Мајк Клер (Michael Klare), аутор добро познатих дела „Крв и нафта“ (Blood and Oil) и „Ратови збор ресурса“ (Resource Wars), уверљиво дочарава сликовитим називом своје најновије књиге „Трка за оним што је преостало“ (Race for what's Left: Global Scramble for the World's Last Resources). За успешност у том новом одмеравању снага и умешности неопходни су нови стратегијски концепти. Неки су већ

* Овај рад је резултат пројекта, број III 47029 под називом „Рентабилни избор нових технологија и концепција одбране кроз друштвене промене и стратешке оријентације Србије у 21. Веку“. Пројекат финансира Министарство науке и технолошког развоја Републике Србије, а руководилац пројекта је проф. др Момчило Милиновић.

креирани и прелиминарно тестирани; други се припремају за имплементацију и у „ходу“ коригују на основу учинка већ опробаних решења; трећи се убрзано формирају. При томе се, разумљиво, помно прати оно што у вези с тим чине, односно што својим деловањем наговештавају актуелни и потенцијални ривали.

Кључне речи: *безбедност, стратешки концепт, Руска Федерација*

Промена политичких и војних стратегијских основа водећих актера „хладноратовског“ надметања

После распада биполарног система, настојања око успостављања тзв. новог светског поретка, код свих међународних субјеката, захтевала су и израду одговарајуће стратегијске основе, као и адекватне технолошке базе за реализацију њених циљева. У новонасталим условима, евроатлантске земље прве су се суочиле са потребом редефинисања своје улоге у свету који се значајно изменио. То је значило да је требало урадити нове стратегијске основе и дефинисати правила употребе силе у околностима кад са друге стране није постојала „противсила“. Са променом биполарне структуре света мењала се и листа безбедносних изазова, ризика и претњи, али и укупно поимање и практиковање безбедности. Сама промена конституционалних и институционалних аранжмана релативно је лак посао. Знатно је теже променити мишљење и извршити суштинско прекомпоновање безбедносних снага везано за нови начин њиховог ангажовања. Парафразирајући познатог немачког социолога Дарендорфа (Ralf Gustav Dahrendorf), може се прихватити теза да је за промену процедура и планова потребно неколико месеци, за промену структуре и основе нових снага – неколико година, док је за промену мишљења и поимања безбедности неопходно више деценија. Главна последица „инертности“ мишљења, у овој сфери, изражава се као тешко превазилажење хладноратовске логике и идеологије и у Руској Федерацији (РФ) и у САД, као земљама предводницама „супротстављених светова“. Ипак, остала два елемента: базична документација и структура система безбедности доживели су видније метаморфозе.

Ако се упореде америчке стратегије националне безбедности из 2002. и 2010. године, може се уочити значајна разлика по питању основног опредељења земље за начине решавања међународних проблема. Док је стратегија из 2002. године (Бушова стратегија),¹ „инспирирана“ терористичким актима од 11. септембра 2001. године, суштински била заснована на превласти „чврсте“ моћи и дефинисала право на превентивне ударе, Обамина стратегија прави значајан отклон у правцу коришћења „меке“ силе, афирмишући став да: „најефикаснији начин да Сједињене Америчке Државе промовишу наше вредности, јесте да живимо у складу са њима“.² Међутим, ни у новим документима се не умањује улога класичне употребе силе ради очувања националних интереса. У уводном тексту овог документа Обама наглашава да ће оружане

¹ *National security Strategy of the United States of America 2002*, доступно на: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf, приступљено: 9. 10. 2012.

² Исто, стр. 2.

снаге увек бити камен темељац америчке безбедности и да због тога морају бити потпуно спремне. Овом стратегијом исказано је опредељење америчке администрације да делује уз активирање савезника из целог света и да ће, уколико буде морала да реагује унилатерално, то чинити на основу стандарда којима се регулише употреба силе.³ У том духу, у документу се говори и о ширењу сарадње САД са другим значајним субјектима међународних односа, као што су Кина, Индија и Русија, али и са државама чија улога у свету постојано расте: Бразил, Јужна Африка и Индонезија.

Операционализација поставки датих у Стратегији националне безбедности извршена је другим важним документом – Националном војном стратегијом. Она се, иначе, на сваке две године усклађује са реалним безбедносним ризицима и изазовима, а последња је усвојена 8. фебруара 2011. године. Слично као у Стратегији националне безбедности, и у Војној стратегији се наводи да: „САД, у настојању да се придржавају међународног права, у свим случајевима ће употребљавати војну силу у тесној сарадњи са савезницима и партнерима, остављајући право и за самостално дејство уколико је то неопходно“.⁴

Иако су и евроатлантске земље морале да прилагођавају своје безбедносне системе новонасталим условима, неоспорно је да је највише ломова, у том смислу, било у државама бившег Варшавског уговора. Док је већина његових чланица релативно брзо пронашла уточиште у једином преосталом војно-политичком савезу, главна земља те некада моћне групације – Руска Федерација, тражила је сопствени пут развоја, са идејом да задржи место у свету које јој, по реалним показатељима потенцијала моћи, објективно припада. Тај пут није био нимало лак, јер је земља пролазила кроз веома озбиљна искушења унутрашње консолидације и, истовремено, проналажења одговарајуће позиције у знатно измењеној међународној заједници.

Разматрајући проблем (не)довољности и неједнаке доступности природних ресурса у периоду који долази, многи аутори Русију посматрају као највећи „светски магацин“. У том контексту, Америци се даје улога „светског полицајца“, а Кини – „светске радионице“. По различитим оценама, на територији Руске Федерације (укључујући мора, океане и шелфове), сконцентрисано је од четвртине до чак трећине залиха рудног богатства Земље. При томе, на њеној огромној територији која обухвата 14% светског копна, живи само око 2% становништва планете. Таква диспропорција природних ресурса и бројности становништва чини позицију Русије врло специфичном. С једне стране, она је у знатној предности над другим државама, јер поседује огромна природна богатства која представљају добру основу за будући развој, док са друге, она све више постаје главна „мета“ свих оних који би да се под повољним условима домогну тог богатства, који прижељкују његову прерасподелу у сопствену корист и процењују да је борба за то (у овој или оној форми) неизбежна, па и оправдана. И једно и друго (и предности и претње) представљају за Русију озбиљан изазов: како да максимално „уновчи“ наведене предности, и како да одговори на претње усмерене на њихово поништавање, односно умањивање. Трагање за „чаробном формулом“ која би задовољила оба та критеријума јесте, без сумње, једна од приоритетних безбедносних преокупација Руске Федерације из

³ Исто, стр. 3.

⁴ National Military Strategy of the United States of America, 2011, стр. 8; доступно на: http://www.jcs.mil/content/files/2011-02/020811084800_2011_NMS_-_08_FEB_2011.pdf, приступљено: 19. 10. 2012.

којих су се, у зависности од односа снага на глобалној сцени и унутрашњих прилика (економског стања и политичке стабилности), као „спасоносна“ или, пак, „најмање лоша“, рађала различита решења.

На основу увида у садржај основних стратегијских докумената РФ из постхладноратовског периода, може се закључити да је приступ кључним питањима безбедности доживео значајне промене. Уочљиво је, међутим, да у том процесу није било континуитета. Смена на врху власти, до које је дошло 2000. године, означила је заокрет у односу на дотадашњу стратешку дефанзиву која је била препознатљиво обележје руске безбедносне политике. Захваљујући економској и политичкој консолидацији, која је постала евидентна на почетку 21. века, Русија настоји да, и на међународном плану, врати статус велике државе. То је недвосмислено истакнуто у тачки 21 Стратегије националне безбедности за период до 2020. године,⁵ где се наводи да су национални интереси РФ у дугорочном периоду: „претварање РФ у светску државу...“

Покриће за формулисање тог амбициозног циља јесу остварени и очекивани резултати процеса ревитализације земље, чији је значајан садржај чинила (и чини) реформа оружаних снага (ОС), провођена у духу промена стратегијских докумената. У Русији се „институције силе“ традиционално прихватају као основ обезбеђивања спољнополитичке позиције земље у свету. Целокупно схватање спољне политике земље и даље је чврсто на становишту да су значај и утицај неког субјекта међународних односа директно пропорционални квантуму моћи (политичке, економске, војне, идеолошке) којим тај субјект располаже.

Реформа оружаних снага Руске Федерације

Реформа ОС је законит процес и он није карактеристичан само за „постсоцијалистичке земље“. Неопходност реформе условљена је низом фактора, као што су: промена карактера спољашњих претњи и изазова, корекција државне политике, развој војне науке и технике, измене у социјалној структури друштва, итд.

Војна реформа у Русији практично се проводи од распада СССР-а, мада је још Горбачов 1988. године покушао да унесе одређене промене у структури и начину функционисања армије и флоте. Од тог периода може се уочити неколико покушаја реформисања руских ОС, који су углавном садржали три основна задатка: смањење укупног бројног стања и броја јединица армије и флоте; техничку модернизацију и припрему војника за њену употребу и очување (побољшање) социјалних услова живота и рада војника и старешина. Међутим, у оквиру тог процеса, свака нова гарнитура на власти правила је сопствене процене које су се значајно (суштински) разликовале од претходних. Иако су реформе текле непрестано двадесетак година, са сваким новим министром одбране оне су практично увек започињане изнова.

Почетком 90-их година руководство земље, предвођено Борисом Јељцином, проценило је да Русији не прети озбиљна спољашња опасност, па је и у Војној док-

⁵ Стратегија национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года; доступно на: <http://www.politua.su/concept/386.html>, приступљено: 19. 10. 2012.

трини из 1993. године уочљиво одсуство противника руској безбедности.⁶ У складу с тим, јула 1997. године, председник РФ потписао је указ „О претходним мерама за реформу Оружаних снага РФ и усавршавање њихове структуре“.⁷ У документу се образлаже основаност и неопходност реформе ОС, одређују етапе, садржај, економска заснованост и рокови извршења целокупног процеса. Као основа за реформу послужила је процена по којој се, после завршетка хладног рата, војно-политичка ситуација у свету суштински изменила и то у позитивном смислу. Констатује се да нема више оштре и опасне војне и идеолошке супротстављености два система, као и да за земљу, у актуелним условима и ближој перспективи, нема опасности од рата ширих размера. Такође се наглашава да је мало вероватан и оружани сукоб ширих размера са блоком НАТО, без обзира на његово ширење на Исток. Са друге стране, у указу се такође наводи да Русија ниједну државу нити неки посебан народ не разматра као свог потенцијалног противника. Операционалишући полазне основе, а посебно закључак да земљи не прети реална војна опасност, донета је одлука о смањењу бројног стања армије. У том тренутку, Оружане снаге (ОС) имале су око 1,7 милиона људи, не рачунајући многобројне друге војне организације⁸. Сматрало се да је њихов број очигледно неадекватан постојећој војној опасности, па је и одлучено да се систем реорганизује и смањи.

Неопходност реформе ОС диктирана је и разлозима економског карактера коју су неки аналитичари описивали као стање „економског геноцида“.⁹ У периоду доношења одлуке о реформи ОС, у земљи се већ шесту годину проводила економска реформа. Основна карактеристика економског стања земље била је свеобухватна криза, јер је производња наставила да пада, а Русија је, по низу кључних показатеља, озбиљно заостајала за главним центрима моћи у савременом свету. Њен удео у светској економији износио је свега 2%, али јој је учешће у војним расходима било 4%. То значи да су војни расходи земље два пута премашивали средњи светски ниво. У том моменту, за одржавање ОС, других војски и органа безбедности, трошило се до 40% годишњег буџета земље.¹⁰

⁶ The Basic Provisions of the Military Doctrine of the Russian Federation, доступно на: <http://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/russia-mil-doc.html#polbase>; приступљено: 19. 10. 2012.

⁷ Аљанс медиа, Предпринимателско право, доступно на: http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_52336.html, приступљено: 19. 10. 2012.

⁸ Тзв. институције силе у РФ обухватају знатно већи број институција него што је то уобичајено. Окосницу тог система, као и у другим земљама чине Оружане снаге РФ које су у саставу Министарства одбране. Поред њих, у институције силе спадају: Министарство унутрашњих послова, Министарство за цивилну одбрану, ванредне ситуације и ликвидацију последица елементарних непогода, Државна курирска служба РФ, Спољна обавештајна служба РФ, Федерална служба безбедности РФ, Национални анти-терористички комитет РФ, Федерална служба за контролу трговине наркотицима, Федерална служба обезбеђења РФ, Управа за обезбеђење делатности Председника РФ. Укупно бројно стање припадника ових институција износи око 6 милиона припадника.

⁹ У периоду од 1991. до 1995. године обим индустријске производње опао је за 34 одсто. Удео индустрије у привредној активности земље у 1996. години износио је 40, а осамдесетих година читавих 75 одсто. Више од 40 одсто послова у индустрији и чак 60 одсто послова у транспорту било је непрофитабилно. Током 1996. године само 16 одсто фирми није починило озбиљне пореске прекршаје, а 34 одсто уопште није плаћало порезе. Од 1991. до 1995. године производња житарица опала је за 45 одсто (Puheloinen, A., *Russia's Geopolitical Interest in the Baltic Area*, National Defence Colege, Helsinki, 1999, стр. 31).

¹⁰ Подаци са сајта: http://armyus.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=146, приступљено: 19. 10. 2012.

Важан разлог, који је условљавао неопходност реформе ОС, био је свакако и демографски фактор.¹¹ Као последица негативне стопе раста, само током 1996. године, број становника РФ смањено се за 475 хиљада. Тенденција у наредним годинама била је потпуно иста. Поред тога, велики број регрута није био способан за војну службу из здравствених разлога. Овде треба нагласити да, поред Армије, још 15 федералних структура поседује војничке формације, које, такође, имају потребе за регрутима.¹²

Према замисли државног и војног врха тог периода, читав процес реформи требало је да се одвија у неколико етапа у којима се реализују конкретни тежишни процеси. У периоду до 2000. године требало је да се реализује оптимизација структуре, борбеног састава и бројности ОС. У том периоду разрађује се нова војна доктрина, активно се проводе научноистраживачки и опитно-конструкторски радови за производњу наоружања новог покољења, средстава борбеног управљања и везе, а инсистира се и на развоју технологије двоструке намене. У другој етапи (2000–2005), предвиђено је квантитативно смањење ОС, повећање њихове борбене способности, прелаз на професионални принцип попуне и наставак активности на производњи наоружања нових покољења. Према тадашњем плану реформе ОС, до 2005. године из ОС је требало да буде удаљено око 600 хиљада официра и подофицира, а број цивила да буде преполовљен – са 600 хиљада на 300 хиљада лица. Планирано је да до 1. јануара 1999. године армија остане са 1,2 милиона припадника.

У оквиру реформе „по дубини“, такође су планиране крупне промене. До 1. јануара 1998. године предвиђено је обједињавање Ракетне војске стратегијске намене са Војно-космичким снагама и Војском ракетно-космичке одбране ПВО. Истовремено, планирана је и оптимизација органа управљања овим снагама, пре свега централног апарата. Њихово бројно стање требало је да се смањи за 1/3. Током 1998. године предвиђено је и обједињавање Војновоздушних снага и Војске ПВО. У морнарици су такође предвиђене значајне промене, мада је основна структура остала иста: четири флоте – Балтичка, Северна, Тихоокеанска и Црноморска, као и Каспијска флотила.

У Копненој војсци број дивизија требало је смањити на 25. Неке од њих су предвиђене као ударне, односно планирано је да буду потпуно комплетирани и борбено спремни, како би се обезбедио сваки стратегијски правац.

Као резултат реформи, „савремене ОС треба да буду компактне, мобилне и наоружане савременим наоружањем“ – истакао је тадашњи председник Јељцин, обраћајући се војничком саставу.¹³ Међутим, по мишљењу великог броја руских војних стручњака, у складу са (олаком) проценом о смањењу спољне опасности земље, дошло је до значајног ликвидирања дела балистичких ракета, стратегијске

¹¹ Број новорођених на 1000 становника смањено се са 17 у 1985. години и 13,5 у 1990. на свега девет у 1996. години. У истом периоду, број преминулих повећао се са 11 на 15, по чему се Русија приближила неким афричким земљама. Због ниског стандарда, просечан животни век мушкараца пао је на 58 година, а у неким регионима чак на мање од 50 година (Puheloinen, A., *Russia's Geopolitical Interest in the Baltic Area*, National Defence College, Helsinki, 1999, стр. 32).

¹² На пример, МУП је у то време имао око 540 хиљада припадника, плус 260 хиљада у саставу Унутрашње војске; Железничка војска – 80 хиљада људи; Погранична војска – 230 хиљада; Министарство за ванредне ситуације – 70 хиљада; грађевинске структуре око 100 хиљада итд., доступно на: http://armyrus.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=146, приступљено: 19. 10. 2012.

¹³ Краснаја звезда, 30. јул 1997.

авијације и нуклеарних подводних ракетносаца. Космичка групација војске битно је смањена, а системи Противваздушне (ПВО) и Противракетне одбране (ПРО) ни су одржавани на адекватан начин. Продате су практично све залихе уранијума и плутонијума, годинама припремане за војне потребе.¹⁴

Доласком Путина на власт дошло је до значајније промене стратегијских процена о спољној угрожености земље. У почетку, тежиште је било на борби против тероризма, али се касније истиче и неопходност припреме земље за одбрану од класичних облика војног угрожавања са стране. Нова Војна доктрина из 2000. године,¹⁵ у тачки 5, као основне спољашње претње наводи:

- територијалне претензије према РФ и мешање у њене унутрашње ствари;
- покушаје да се игноришу (занемарују) интереси РФ при решавању проблема међународне безбедности и да се спречава њено учвршћивање као једног од утицајних центара вишеполарног света;
- постојање оружаних конфликта, пре свега у близини руских граница и граница њених савезника;
- стварање (повећавање) групација војске (силе) којима се нарушава створени баланс снага у близини руске границе и граница њених савезника;
- ширење војних блокова и савеза на штету безбедности РФ;
- увођење страних војски на територије држава у окружењу РФ и њој пријатељским земљама, уз нарушавање Повеље ОУН;
- стварање, опремање и припрема оружаних формација и група на територијама других држава, ради њиховог пребацавања за дејство на територији РФ и њених савезника;
- нападе (оружане провокације) на војне објекте РФ лоциране на територијама других држава, као и на објектима на државној граници и на Светском океану;
- дејства, усмерена на подривање глобалне и регионалне стабилности, поред осталог и путем ометања рада руског државног и војног руководства, нарушавања функција стратегијских нуклеарних снага, система упозорења о ракетном нападу, ПВО, контроле космичког пространства итд;
- непријатељска дејства информационо-техничког и информационо-психолошког карактера која наносе штету војној безбедности РФ и њених савезника;
- дискриминацију, нарушавање права, слобода и законитих интереса грађана РФ у иностранству;
- међународни тероризам.

У складу са оваквим виђењем ситуације у свету (битно другачијим него у претходном документу), и реформа ОС преживела је извесне корекције, пре свега у смислу обезбеђивања функције одвраћања од било чијег покушаја да угрози безбедност земље. Руководство се определило за примену тзв. асиметричног одговора који подразумева убрзан и адекватан развој стратегијских компоненти ОС (пре свега нуклеарних), уз знатно смањење квантитета конвенционалних снага. Исто-

¹⁴ Видети шире у: Леонид Ивашов: *Реформа Армии: чем грозят инициативы Сердюкова*; Советская Россия, 24. 10. 2008.

¹⁵ Независимая газета од 22. 4. 2000; доступно на: http://www.ng.ru/politics/2000-04-22/5_doktrina.html, приступљено: 19. 10. 2012.

времено, конвенционалне компоненте морале су да се подвргну радикалним променама ради постизања квалитета у чему су, по свим релевантним проценама, знатно заостајале.

Сукоб са Грузијом, августа 2008. године, утицао је да се политичко и војно руководство још одлучније посвети проблемима реформе ОС. Посебна слабост у практичној употреби војске у овом сукобу испољена је у сфери управљања и руковођења, па је, као једно од тежишта за наредни период, истакнуто питање усавршавања система за аутоматизовано управљање војним групацијама. По речима начелника Генералштаба Руске армије Николаја Макарова, сходно тадашњим правилима којима се регулисао рад команди и штабова у боју, команданту бригаде дато је пет часова за разраду замисли за предстојећу борбену операцију и за издавање задатака потчињеним командама; исто толико било је додељено и командантима батаљона и командирима чета и водова за њихов рад и довођење наређења до потчињених. Поређења ради, „у Кинеској армији, на пример“ – истакао је Макаров, „захваљујући увођењу дигиталне технологије и система аутоматизованог управљања војском, таква операција – доношење одлуке за борбену операцију и преносење решења од команданта бригаде до командира вода, заузима само 20 минута“.¹⁶

Треба имати у виду да, за разлику од других „постсоцијалистичких земаља“, које као образац и мерило степена реформе сопствених ОС узимају Армију САД, руски стручњаци сматрају да је за њихове услове то апсолутно неприхватљиво и нелогично. Основни разлози који се при томе наводе јесу: различита улога ОС у једном и у другом систему, као и неупоредива богатства традиције руске и америчке војске. У вези с тим, истиче се чињеница да САД суштински воде само колонијалне типове ратова са неупоредиво слабијим противницима, као и да се и у Првом и у Другом светском рату Америка у сукобе укључила практично на последњим етапама борбених дејстава.

Анализирајући ситуацију у вези са стањем и потребама у области безбедности, урађене су анализе и других аспеката безбедносно-заштитног система земље и покренута процедура стварања новог облика армије и флоте. На седници колегијума министра одбране, октобра 2008. године, утврђен је комплекс мера за измену структуре, састава и бројног стања ОС РФ. Као израз општег опредељења земље за провођење војне реформе, крајем 2008. године, Државна Дума је прихватила документ који је предложио начелник Генералштаба: „Перспективни облик Оружаних снага РФ и мере за његову реализацију у периоду 2009–2010. године“.¹⁷ У документу су дате основе реформе ОС, од расформирања дивизија и смањења бројног стања официра и подофицира, до обезбеђења наоружања и војне технике за наредних 12 година. У складу са предлогом Генералштаба, предвиђено је да до 1. јануара 2016. године, формацијско бројно стање армије треба да буде милион у време мира, и 1,7 милиона за време ратног стања. Један од основних праваца реформе јесте прелазак од четворостепеног система управљања (војни округ–армија–дивизија–пук) на тростепени систем (војни округ–оперативна команда–бригада).

¹⁶ Виктор Литовкин, *Началник Генштаба поставил диагноз*, доступно на: http://nvo.ng.ru/concepts/2011-04-01/5_diagnoz.html, приступљено: 19. 10. 2012.

¹⁷ "Перспективни облик Оружаних снага РФ и мере за његову реализацију у периоду 2009–2010. године", доступно на: <http://www.armypress.info/article/ovs1.htm>, приступљено: 19. 10. 2012.

Према усвојеном документу, главни структурални елементи оружаних снага РФ су: Централни апарат Министарства одбране и Генералштаб; Копнена војска (Ков); Војновоздухопловне снаге (ВВС); Војнопоморска флота (ВМФ); Ракетна војска стратегијске намене (РВСН); Космичка војска (КВ); Ваздушнодесантна војска (ВДВ); Позадина ОС и наставно-научни центри.

У сваком од наведених састава извршене су или се приводе крају организацијско-формацијске промене предвиђене за период до 2012. године. Оне су, сходно основним војностратешким опредељењима, део настојања да се усавшавањем организације и модернизацијом опреме и наоружања обезбеди виши ниво ефикасности и ефикасности оружаних снага. С обзиром на наслеђено стање, остваривање тог циља неизоставно је подразумевало знатно смањење укупног броја јединица и ангажованог људства у свим деловима ОС и на свим нивоима командовања. Подаци о предвиђеним и реализованим променама у оквиру наведених структуралних целина то на најбољи начин илуструју.

Централни апарат Министарства одбране и Генералштаб. Планирано је да се до 2012. године бројно стање смањи 2,5 пута. У моменту доношења одлуке о смањењу, у Централном апарату МО било је 10.523 лица, а у Генералштабу 11.290 припадника. Од укупног броја од скоро 22.000 запослених, у овим институцијама треба да остане свега 8.500 лица. При томе, функције Генералштаба и осталих органа МО нису знатно мењане.

Копнена војска (Ков). У Копненој војсци, од 1890 борбених јединица, треба да остану само 172. Предвиђено је „гашење“ 23 општевојне дивизије и преформирање 12 моторизованих бригада. Формира се 39 општевојних бригада, 21 бригада ракетне војске и артиљерије, 7 бригада трупне ПВО, 12 бригада везе и 2 бригаде радиоелектронске борбе. Остаје само једна дивизија (на Далеком истоку) и 17 самосталних пукова.

Војновоздухопловне снаге (ВВС) треба да се састоје од оперативно-стратегичке команде ваздухопловно космичке одбране (ВКО), команде стратегијске авијације (која носи нуклеарно наоружање), Команде Војнотранспортне авијације и четири команде ВВС и ПВО. У структури овог вида предвиђено је постојање пет бригада космичке одбране, 55 авијацијских база, ракетни и радиотехнички пукови и ПВО бригаде. Истовремено, предвиђено је смањење преко 50 000 официрских места. Планирана је набавка преко 700 авиона разних типова, укључујући и ловце пете генерације, преко 100 савремених хеликоптера, око 200 ракетних комплекса ПВО и 10 беспилотних летелица.

Војнопоморска флота (ВМФ) смањује се скоро за половину: од 240 на 123 јединице. Предвиђено је да до 2020. године морнарица добије 8 стратегијских и 12 обичних подморница, као и 41 ратни брод.

Ракетна војска стратегијске намене (РВСН) треба да се смањи са 12 на 9 дивизија. Оптимизација структуре ових снага условљена је и Уговором о смањењу стратегијског нападног потенцијала који је Русија прихватила. У складу с тим, до 2016. године треба да се формирају четири ракетне дивизије са стационарним ракетним комплексима и пет са мобилним. У РВСН треба да остане око 500 интерконтиненталних балистичких ракета, у оквиру којих око 50 комплекса „Тополь-М“. Предвиђено је и увођење у наоружање ракетних комплекса нове генерације, као

што је интерконтинентална балистичка ракета РС-24 која је отпорнија на средства противракетне одбране (ПРО) САД.

Космичка војска (КВ). Овај вид оружаних снага треба да се смањи са седам на шест борбених састава.

Ваздушнодесантна војска (ВДВ). Од шест јединица ВДВ остаће пет. Процењено је да је нецелисходно груписати снаге за брзо реаговање на једном месту, па ће, поред класичне ВДВ, у сваком војном округу бити формирана по бригада ВДВ ради решавања хитних борбених задатака.

Позадина ОС. Управне структуре позадине смањују се за 70%. У централном апарату остаје нешто више од 300 формацијских места, од којих 60% припада официрима и подофицирима, а 40% цивилним лицима. Упоредо са „гашењем“ низа позадинских база и складишта, укида се око 12,5 хиљада формацијских/радних места, од чега 5,6 хиљада официрских и подофицирских. Позадина ће, уместо на екстериторијалном, бити организована на територијалном принципу обезбеђења војске. Планирано је да се расформира 277 база и складишта и формирају 34 комплексне базе за материјално-техничко обезбеђење. Велики део потреба из делокруга позадинског обезбеђења подмириваће се на комерцијалној основи, ослонцем на фирме из грађанства.

Наставно-научни центри. У области образовања кадра такође су предвиђене значајне промене. Уместо досадашњих 65 војно-школских установа (15 академија, 46 института и војних школа, четири универзитета), предвиђено је формирање 10 наставно-научних центара на територијалној основи. Сваки центар треба да припрема стручњаке за све области.

Наведеним организацијско-формацијским променама, предвиђеним за период од 2008. до 2012. године, остварује се знатно смањење броја војних јединица: од 15%, односно 17% у Космичкој и Ваздушнодесантној војсци, до чак 90% у Копненој војсци (табела 1). Тако велики распон стопе смањења броја јединица у различитим видовима војске (уз минимално смањење космичких и ваздушнодесантних снага и ракетне војске стратегијске намене), недвосмислено показује да се реформом жељи обезбедити компетитивност ОС РФ у односу на глобалне геостратешке играче у областима у којима се води главна битка за опстанак у друштву највећих на светској сцени – за остварење циља који је у Стратегији нације безбедности РФ из 2010. године означен као „претварање РФ у светску државу...“

Табела 1 – Смањење броја војних јединица у периоду 2008–2012.

Видови ОС	Број јединица		Степен смањења
	2008.	2012.	
Копнена војска	1.890	172	90 %
Војновоздушне снаге	340	180	48 %
Војнопоморска флота	240	123	49 %
Ракетна војска СН	12	8	33 %
Космичка војска	7	6	15 %
Ваздушнодесантна војска	6	5	17 %

(Извор: Ваш правовой минимум, <http://albert-os.narod.ru/Reforma.html>)

Истовремено, смањењем укупног броја војног персонала, по основу смањења броја јединица и по основу рационалисања формацијске структуре, уместо гломазне оружане силе која је 2008. године имала 1,2 милиона војника и официра, дошло се до модела армије од милион припадника, у којој ће укупан број официра бити упола мањи у поређењу са стањем из 2008. године – 15 000 уместо некадашњих 300 000. По новој формацији, број генерала мањи је за 20%, пуковника за 65%, мајора за 75% и капетана за 54%. С обзиром на то да ће се досадашњи послови подофицира убудуће поверавати војницима по уговору, ова категорија војних лица није предвиђена будућом формацијом, што је изазвало велике полемике, па чак и покушаје да се та одлука промени (табела 2).

Табела 2 – Смањење броја официра у периоду 2008 –2012.

Категорија официра	Бројно стање		Степен смањења
	2008.	2012.	
Генерал	1.107	886	20 %
Пуковник	25.665	9.114	65 %
Мајор	99.550	25.000	75 %
Капетан	90.000	40.000	54 %
Подофицир/морнарички подофицир	140.000	0	

Извор: Ваш правовой минимум, <http://albert-os.narod.ru/Reforma.html>

Смањење укупног броја припадника за око 200.000 значајно је са становишта рационализације расхода одбране и једна је од претпоставки за повећање материјалног стандарда који је годинама био на недопустиво ниском нивоу и неизбежно имплицирао негативне последице по борбени морал јединица и укупни одбрамбени капацитет земље. Ипак, по мишљењу не малог броја критичара реформи, РФ не може себи да дозволи тај „луксуз“ и да проблем финансирања расхода одбране решава радикалним смањивањем својих ОС. Наиме, иако није спорно да је након престанка хладног рата смањен ризик од класичног угрожавања безбедности земље, он и даље постоји и није занемарљив, бар не по проценама на основу којих су конципирана стратешко-доктринарна решења РФ. Тако и Војна доктрина, усвојена 10. фебруара 2010. године,¹⁸ експлицитно истиче потребу реализације планова за реформу ОС у духу заштите од спољашњих војних претњи. У групу таквих претњи на које држава мора да има адекватан одговор сврстани су:

а) настојање да се потенцијалу силе Организације Северноатлантског савеза (НАТО) да глобални карактер који се реализује уз нарушавање норми међународног права; приближавање војне инфраструктуре земаља чланица НАТО границама РФ, поред осталог и ширењем блока;

¹⁸ Российская газета, Документы; Доступно на: <http://www.rg.ru/2010/02/10/doktrina-dok.html>, приступљено: 19. 10. 2012.

б) покушаји да се дестабилизацијом ситуације у појединим државама и регионима подрива стратегијска стабилност;

в) формирање (повећавање) војних контингената страних држава (групација држава) на територијама држава у близини РФ и њених савезника;

г) стварање и инсталирање система стратегијске противракетне одбране којима се подрива глобална стабилност и нарушавају успостављени односи снага у ракетно-нуклеарној сфери, као и милитаризација космоса и развијање стратегијских система конвенционалног наоружања високе прецизности;

д) територијалне претензије према РФ и њеним савезницима и мешање у њихове унутрашње ствари;

е) ширење оружја за масовно уништавање, ракета и ракетне технологије и повећање броја држава које поседују нуклеарно наоружање;

ж) нарушавање међународних уговора и непоштовање раније прихваћених међународних обавеза у области ограничавања и скраћења наоружања од стране појединих држава;

з) примена војне силе на територијама држава у близини РФ уз нарушавање Повеље ОУН и других норми међународног права, итд.

Из такве перцепције безбедносних претњи и изазова (коју су неки аутори спремни да квалификују као натофобичну), проистекла су одговарајућа стратешка опредељења и препоруке за изградњу и функционисање система одбране РФ. Њиховом разрадом Министарство одбране трасира пут за имплементацију усвојених концепцијско-докринарних решења. При томе се као тежишно препознаје:

- очување потенцијала стратегијских снага за одвраћање, способних да осујете сваки покушај агресије на РФ. Начин решавања овог задатка: балансиран развој и одржавање потребног нивоа борбене готовости стратегијских нуклеарних снага и војске ракетно-космичке одбране. У оквиру процеса реформе ОС Русија ће задржати две ракетне армије са 10 до 12 ракетних дивизија (до сада су биле три армије са 17 дивизија), наоружане мобилним и стационарним ракетним комплексима. При томе, тешке ракете 15А18, које носе по 10 бојевих глава, остаће на борбеном дежурству до 2016. године. У наоружању војноморнаричких снага остаће 13 атомских ракетних подморница стратегијске намене са 208 балистичких ракета, док ће у оквиру Војно-ваздухопловних снага остати 75 стратегијских бомбардера Ту-160 и Ту-95МС;

- повећање могућности ОС до нивоа који гарантује одбијање савремених и могућих будућих војних опасности Русије. Ради тога ће се на пет потенцијално опасних стратегијских праваца (западни, југозападни, централноазијски, југоисточни и далекоисточни) груписати довољне војне снаге, неопходне за неутрализацију и локализацију могућих оружаних конфликта;

- усавршавање структуре војног командовања. У том смислу, од краја 2010. године већ се прешло са система војних округа на функционисање оперативно-стратегијских команди;

- обезбеђење независности Русије са аспекта самосталне разраде и производње наоружања и војне технике која има стратегијски значај.

Шта је од свега тога, односно у вези с тим већ реализовано и шта остаје да се учини?

Према званичним извештајима Министарства одбране,¹⁹ до краја 2010. године све јединице прешле су у категорију сталне борбене готовости и попуњене су 100% према плановима њихове ратне употребе. Од 1. децембра 2010. године промењена је и војноадминистративна подела РФ, коју сада чине четири војна округа:²⁰ Западни, Јужни, Централни и Источни. Они су добили статус оперативно-стратегијских команди. То значи да војни окрузи сада имају функцију оперативног руковођења свим војним снагама, независно од тога из којих су федералних структура. Практично: граничне јединице, јединице унутрашње војске, јединице цивилне заштите и друге формације, у оперативном смислу потчињавају се оперативно-стратегијским командама.

На проширеном колегијуму министра одбране, одржаном 20. марта 2012. године, тадашњи председник РФ Дмитриј Медведев објавио је да је реформа ОС РФ завршена. По његовим речима, „већина војних састава спремна је да приступи извршавању борбених задатака у најкраћем року, оптимизован је састав интервидовских војних групација а, захваљујући новој структури војних округа, повећана је ефикасност планирања и управљања борбеним дејствима“.²¹

Конкретизујући изјаву врховног команданта, министар одбране Анатолиј Сердјуков је нагласио да је у периоду реформи више од 250 војних састава наоружано новим и модернизованим средствима наоружања и војне технике. По његовим речима: „од 2008. до 2011. године, Војсци је достављено 39 интерконтиненталних баллистичких ракета, две подморнице, четири ратна брода, пет борбених чамаца, 374 летилице, 12 ракетних комплекса *Искандер*, 713 јединица других ракетно-артиљеријских система, више од 2,3 хиљаде комада оклопног наоружања и технике, 79 противавионских ракетних комплекса трупне ПВО, 106 комплекса ПВО ВВС, око 40 хиљада аутомобила“.²²

Ради учвршћивања реформских резултата и развоја ОС у назначеном смеру, 12. маја 2012. године, председник РФ Владимир Путин потписао је указ²³ којим се свим релевантним субјектима земље дају конкретне обавезе и задаци у наредном периоду. Влади РФ, као основном носиоцу одбрамбене политике, додељени су следећи задаци: 1) опремање ОС РФ савременим наоружањем и опремом, како би до 2020. године та техника заузимала 70% свих средстава у војсци; 2) приоритетан развој снага за нуклеарно одвраћање, средстава ваздушно-космичке одбране, система везе и радио-електронске борбе, као и система за извиђање и управљање; 3) развој РМ, пре свега у зони Арктика и на Далеком истоку, ради заштите стратегијских интереса РФ.

¹⁹ Карогодов В., О далнешем проведении военно реформ и реформировании военнх комиссариатов Россиско Федерации, доступно на: <http://www.voencom-еао.narod.ru/planeао.html>, приступљено: 19. 10. 2012.

²⁰ Раније је било шест округа: Лењинградски, Московски, Северно-Кавкаски, Приволжско-уралски, Сибирски и Далекоисточни. Њихова улога била је суштински другачија од улоге садашњих оперативно-стратегијских команди.

²¹ Л. Ивашов, Реформа превратила армию в воровскую организацию, доступно на: <http://svpressa.ru/society/article/53705/>, приступљено: 19. 10. 2012.

²² Исто.

²³ Указ Президента Российской Федерации от 7 мая 2012 года N 603, „О реализации планов (программ) строительства и развития Вооруженных Сил Российской Федерации, других войск, воинских формирований и органов и модернизации оборонно-промышленного комплекса“ (извор).

Међународна активност Руске Федерације

Геополитичка дефанзива Русије, која је била очигледна за време првог и на почетку другог председничког мандата Путина: катастрофа нуклеарне подморнице „Курск“; повлачење војних база из Вијетнама (Камрани) и са Кубе (Лурдесе); потапање орбиталног комплекса „Мир“; сагласност на присуство америчке војне базе у републикама Централне Азије; повлачење руске 201. дивизије из Таџикистана; после серије „плишаних револуција“ („револуција ружа“ у Грузији и предаја абхаског лидера Аслана Абашидзе, „наранџасте револуције“ у Украјини и „револуције лала“ у Киргистану), постепено је замењена одлучнијом и самосталнијом политиком Кремља на међународној сцени.

Супротстављање једнострано проглашеној независности Косова и покушају размештања елемената америчке противракетне одбране (ПРО) у Пољској и Чешкој; ширење сарадње са Кином у оквиру ШОС-а; повећање одбрамбених расхода; жестока реакција на провокације Грузије; обустављање учешћа у уговору о конвенционалним снагама у Европи – све то говори да је елита руске власти формирала потпуно другачије слике о корпоративним националним интересима него што је то било за време Јељцина. Конкретан израз тог смелијег искорак Русије на светској политичкој сцени јесте иницијатива за успостављање нове безбедносне архитектуре у оквиру које би она створила прилику да да већи допринос и преузме већу одговорност за очување мира и учвршћивање стабилности на евроазијском простору.

Иницијативу је, у виду реферата о разради *Уговора о европској безбедности*, покренуо тадашњи председник Русије Дмитриј Медведев, за време одржавања Берлинске конференције, јула 2008. године. Поента иницијативе огледа се у тежњи за дубљом интеграцијом Русије у тај систем, у односу на досадашњу праксу. Специфичност је и у томе што је Русија по први пут после дужег низа година јавно изнела своју анализу догађаја на континенту и формулисала питања која треба решавати у дијалогу са Западом.

Октобра 2008. године идеја о Уговору о европској безбедности уграђена је у Концепцију спољне политике РФ²⁴ и означена је као „главни циљ“ руске спољне политике, који треба да се реализује кроз „истински отворен, демократски систем општерегionalне колективне безбедности и сарадње“, уз спречавање „нове фрагментације и ревитализације претходних блоковских приступа“. Из текста предлога Уговора²⁵ видљиво је да се он концентрише на неколико тема које кореспондирају са појмом тзв. „чврсте безбедности“. То су, пре свега: безбедност на континенту и недељивост безбедности; контрола наоружања; регулисање регионалних конфликта у евро-атлантском региону и сл.

У оквиру разматрања безбедности и недељивости безбедности истакнути су принципи забране употребе силе и претње силом; потврђена је приврженост базичним начелима безбедности и међународних односа у евро-атлантском пространству; нагла-

²⁴ Концепция внешней политики Российской Федерации, доступно на: http://www.ng.ru/world/2000-07-11/1_concept.html; приступљено: 19. 10. 2012.

²⁵ Российский проект Договора о европейской безопасности, доступн на: <http://vz.ru/information/2009/11/29/353794.html>; приступљено: 19. 10. 2012.

шена је подједнака безбедност за све (принцип три НЕ²⁶ и право на неутралност); декларисано је одсуство ексклузивних права држава и организација за одржавање мира и стабилности и указано на неопходност разраде јединствених правила важних за све.

У суштини, Уговор о европској безбедности представља својеврсну понуду тражења заједничких решења путем консултација, конференција и ванредних конференција; као и захтев за достављањем неопходне информације о свим спорним питањима која задиру у безбедност других. У том смислу, предлаже се да се усаглашавање питања може обавити на специјалном сусрету – самиту, чији би учесници требало да буду, како појединачне земље, тако и организације, попут Заједнице независних држава (ЗНД), Организације договора о колективној безбедности (ОДКБ), Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), ЕУ, НАТО ...

У основи целокупне иницијативе лежи руско незадовољство развојем догађаја под препознатљиво доминантним утицајем САД, као што су: ширење НАТО на Исток, ситуација око КиМ; криза у процесу ратификације уговора о контроли конвенционалног наоружања, нелегитимност дејстава НАТО у међународним интервенцијама и друго. Ова питања, у ствари, на драстичан начин показују општу проблематичност дијалога Русије и Запада, као и недовољну интегрисаност РФ у постојећи међународни систем безбедности.

Односи Русије и НАТО-а утемељени су договором од 27. маја 1997. године, да би пет година касније, на самиту у Риму, 28. маја 2002. године, били подигнути на знатно виши ниво Потписивањем декларације „Односи Русија–НАТО: нови квалитет“.²⁷ Анализа сарадње Русије и НАТО-а показује да се основна пажња поклања механизмима доношења заједничких одлука, а не стварним квалитативним изменама међусобних односа. Без обзира на постојање општих циљева и задатака у области безбедности, постоје значајни проблеми у реализацији дијалога и прихватању основа безбедносне политике једне и друге стране. У Концепцији спољне политике Русије наглашава се „важност“ сарадње у оквиру Савета Русија–НАТО, уз истовремено негативан однос према политици ширења алијансе.²⁸ Слично становиште препознатљиво је и у Стратегији националне безбедности.²⁹

С друге стране, и земље чланице Алијансе различито се односе према Русији, што додатно усложњава дијалог и тако чини недовољно продуктивним иначе ретка и по правилу некоординирана настојања појединих актера да се односи побољшају.³⁰ Руско-грузијски конфликт је, на пример, јасно показао колико функционисање Савета Русија–НАТО зависи од спољнополитичке коњуктуре. У одређеном периоду односи су били практично замрзнути. Реакција НАТО-а вероватно би била много же-

²⁶ Правило „три НЕ“, које је предложио Медведев, значи: НЕ обезбеђивати своју безбедност на рачун безбедности других; НЕ дозвољавати било каква дејства у оквиру војних блокова и коалиција која би слабила опште пространство безбедности и НЕ дозволити да се развој војних савеза остварује на рачун безбедности других учесника у Уговору.

²⁷ Декларација глав државних и правителств Российской Федерации и државних – членов НАТО, Рим, 2002, 28 мая; доступно на: <http://www.nato.int/docu/basic/txt/b020528r.pdf>, приступљено: 19. 10. 2012.

²⁸ Исто.

²⁹ Стратегија национальной безопасности России до 2020 г., 2009, 12 мая, № 537, доступно на: <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>, приступљено: 19. 10. 2012.

³⁰ Жуков Е. НАТО нуждается в новой стратегии, *Deutsche Welle*, Европа, 2009, 7 июля; доступно на: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,4462280,00.html>

шћа да не постоје проблеми који се морају заједнички решавати. То значи да се односи и даље развијају по синусоиди, при чему постојећа међузависност не дозвољава да се они спуштају испод одређене тачке.³¹

Очигледно је да постоји низ препрека на путу успостављања интензивније и садржајније сарадње и бољег разумевања Русије и евроатлантских структура. Пре свега, то је различито интерпретирање појединих безбедносних феномена, па самим тим и различит приступи остваривању пројектованих циљева. Као и у многим другим приликама, изгледа да је и у случају новог Уговора о европској безбедности неопходно применити чувено Конфучијево правило о ректрификацији имена како би се исте појаве назвале истим именима. У вези с тим, важно је напоменути да упоредна анализа Стратегије националне безбедности РФ и Концепције спољне политике РФ, с једне стране, и стратегијских докумената НАТО и ЕУ,³² с друге, показује да се многи безбедносни проблеми слично опажају у Русији и на Западу. Проблем је, међутим, у томе што се, у већини западних земаља, Русија пре види као извор тих проблема него као савезник у њиховом решавању.

Вероватно да је један од разлога за такву репутацију Русије на Западу то што је Концепт безбедности у Русији дуго објашњаван чврстим геополитичким терминима, где није било места схватању да је истинска безбедност везана и са развојем политичких и грађанских вредности.³³ Нова Стратегија националне безбедности показала је да је у том погледу несумњиво учињен извесан отклон од старе праксе. У разматрање безбедносне проблематике кључни су социјално-економски аспекти; постоји повезаност са спољнополитичким курсом земље. Чини се да су творци руских стратешких докумената добро проценили геополитичку реалност, а нарочито чињеницу да се преко директне сарадње са појединим земљама Запада (пре свега са Немачком), а не преко њихових савеза, може знатно допринети истовременом развоју два супротна процеса: јачање улоге Русије и слабљење утицаја САД у Европи.

Када је реч о изворима и облицима угрожавања националне безбедности, пажња се све више концентрише на проблеме који су у домену унутрашње политике. Гесло нове стратегије националне безбедности, које гласи „Безбедност кроз развој“, носи у себи спознају да висок ниво безбедности није могуће остварити без унутрашње политичке стабилности и социјално-економског напретка. У том духу, потенцира се значај борбе против финансијско-економске кризе и њених последица, као и значај побољшања квалитета живота грађана РФ. Ако се следи та логика, може се закључити да се поље могуће сарадње са Западом на овај начин проширило, о чему сведочи и евидентно богатији речник безбедности који нуди више простора за сарадњу. Ипак, главне препреке за већу релаксацију односа Русије са Западом нису уклоњене. У западној визири, Русија је и даље проблематично (конфликтно и недовољно демократизовано) друштво, а њена спољна политика, посебно она према тзв. блиском иностранству (државама на простору бившег СССР-а) наглашено „себична и уцењивач-

³¹ Поликанов Д.В. Россия и НАТО: укрощение строптивых, *Индекс Безопасности*, №2, Лето 2009, стр. 115.

³² A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003. URL: доступно на: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>, приступљено: 19. 10. 2012.

³³ Бобо Ло, Интеграция с оговорками? Россия, НАТО и Европейская безопасность. *Европейская безопасность: события, оценки, прогнозы*, №3, доступно на: <http://www.inion.ru/product/eurosec/st3v3.htm>, приступљено: 19. 10. 2012.

ка“. С друге стране, Русија својим препознатљиво НАТО-центричном Стратегијом стратегијом националне безбедности ставља до знања „безгрешном Западу“ да његове квалификације не сматра добронамерним. Наиме, експлицитно се саопштава да су основни спољашњи изазови и претње безбедности Русије сконцентрисани на Западу, оличени у евроатланској војно-политичкој алијанси. Утисак о угрожености са те стране појачава се чињеницом да се проблем евентуалне претње безбедности земље са Истока уопште не третира у Стратегији националне безбедности, без обзира на то што ту спадају и Курилска острва у Јапанском мору, ситуација око нуклеарног програма Северне Кореје, као и, не баш једноставно, суседство са НР Кином.

* * *

На основу анализе садржаје наведених документа којима се регулишу актуелна стратешка питања безбедности и одбране РФ, може се закључити да се садашња реторика знатно разликује од оне из совјетског периода. Иако је и даље тежиште на тзв. тврдој безбедности, приметно је одсуство појмова као што су: „*линије поделе*“, „*игра са нултом сумом*“, „*баланс снага*“ и сл. Стиче се утисак да се представа о безбедности, код новог руског руководства, постепено мења. Међутим, све ово није довољно да би се закључило да је схватање безбедности постало јединствене није, и да је самим тим успостављање сарадње у тој области, између Русије и Запада, постало једноставније и извесније, а њени садржаји знатно богатији.

Искуства у преговорима о питањима безбедности из праксе ЕУ и НАТО говоре да је веома сложен процес доласка до консензуса, чак и код субјеката са сличним схватањем ове тематике. Шта тек можемо очекивати од преговора и сарадње страна у ситуацији кад једна другу сматрају главном претњом по сопствену безбедност? Ипак, чини се да највећу препреку истинској сарадњи представља стављање тежишта на тврду безбедност. Одсуство чвршће економске основе за сарадњу у свим областима поставља пројекат безбедности у зависност од политичких односа са појединим европским земљама и САД. За разлику од тога, тамо где постоји економска међузависност, сарадња у свим другим областима је лакша и продуктивнија.

Због тога би Русија, лансирајући идеју о новој архитектури европске безбедности, морала знатно више пажње да посвети разради безбедносних пројеката који би били довољно интересантни да привуку пажњу економских структура чије деловање није спутано препрекама с којима се суочава политичка дипломатија. Један од задатака који би, по руском схватању, требало да реши нова архитектура европске безбедности, јесте смањење улоге НАТО у тој области. У том смислу, различито поимање пројекта новог Уговора о европској безбедности унутар Алијансе могло би да изазове извесне поделе у НАТО-у због различитих ставова према обавезама које проистичу из понуђеног текста. То би могло да спречи, или бар успори, ширење НАТО-а на Исток и пружи шансу Русији да побољша своју позицију у Европи.

У сваком случају, Русија је својим стратегијско-доктринарним решењима у области спољне политике и безбедности недвосмислено исказала становиште да је за њу униполарност неприхватљива као принцип међународних односа и да је постојање више центара моћи потреба и неминовност савременог света. Свесна предности коју јој доносе огромни природни ресурси, посебно богатство енергетских извора, као солидна

основа за укупан економски опоравак и полазећи од позиције коју јој обезбеђује респективна одбрамбено-безбедносна моћ, РФ претендује да у будућој констелацији односа у међународној заједници има знатно израженију и запаженију улогу у односу на положај који тренутно заузима. Колико год да руски стручњаци истичу различите тежње и нуде различите концепте у сфери спољне политике и безбедности, стратегија с којом САД наступају у међународним односима остаје и даље за Русију (и не само за њу) незаобилазан репер при дефинисању сопствених стратешких опредељења.

Посматрано у целини, стратешка опредељења Русије и САД имају додирних тачака у мери у којој се и једна и друга страна позивају на међународну сарадњу и поштовање општеприхваћених институција и механизма. Разлика је, међутим, у основном смеру деловања те сарадње: код САД она мора да обезбеди неприкосновеност америчких интереса широм света, док са становишта РФ договарање и споразумевање треба да има за резултат демонтирање монополарног геополитичког поретка и њему својствене безбедносне архитектуре и стварање вишеполарног света у којем ће Русији припасти бар део онога чиме је располагао Совјетски Савез у доба биполаризма.

Литература

1. *A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy*, Brussels, 12 December 2003. URL; доступно на: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>.
2. Бобо Ло, *Интеграција с оговоркама? Русија, НАТО и Европска безбедност*. Европска безбедност: догађаји, процене, прогнозе, №3, доступно на: <http://www.inion.ru/product/eurosec/st3v3.htm>.
3. *Декларација глав државних и владиних Руске Федерације и државних – чланова НАТО*, Рим, 2002, 28 маја; доступно на: <http://www.nato.int/docu/basicxt/b020528r.pdf>
4. Жуков, Е., *НАТО треба у новој стратегији*, Deutsche Welle, Европа, 2009, 7 јула; доступно на: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4462280,00.html>.
5. Килибарда, З. и Шарановић, Ј., *Историјски корени и изазови геополитике савремене Русије*, Војно дело, 2000, 4–5, стр. 27–49.
6. Килибарда, З. и Шарановић, Ј., *Геополитика Русије од експанзионизма до дефанзиве*, Војно дело, 2001, 6, стр. 39–57.
7. Klare, Michael, *Resource Wars*, Owl Book, New York, 2002.
8. Klare, Michael, *Blood and Oil*, Owl Book, New York, 2005.
9. Младеновић, М., Јефтић, З. и Мандић, Г., *Нови стратешки концепт НАТО и руска иницијатива за промену европске архитектуре безбедности*, Војно дело, 4/2010, стр. 146–164.
10. Младеновић, М., Пономарева, Е., *Кина-Америка-Русија – глобални троугао 21. века*, Социолошки преглед, Вол. 45, бр. 4, 2011, стр. 459–476.
11. Младеновић, М., *Политика као основа војне стратегије*, Годишњак факултета безбедности, 2010, Факултет Безбедности, Београд, ISSN 1821–150X, стр. 139–149.
12. Младенович, М., *Военная стратегия в международных отношениях*, Свободна мсл, № ¾ (1632) Москва, 2012, ISSN 0869–44435, стр. 5–14.

13. *National Military Strategy of the United States of America*, 2011, стр. 8; доступно на: http://www.jcs.mil/content/files/2011-02/020811084800_2011_NMS_-_08_FEB_2011.pdf.
14. *National Security Strategy of the United States of America*, 2010, стр.2; доступно на: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf
15. Поликанов, Д. В., *Россия и НАТО: укрощение строптивых*, Индекс Безопасности, №2, Лето 2009, С. 115
16. Puheloinen, A., *Russia's Geopolitical Interest in the Baltic Area*, National Defence Colege, Helsinki, 1999.
17. Разуваев, В., *Геополитика постсоветского пространства*, Российская академия наук, Москва, 1993.
18. *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*; доступно на: <http://www.politua.su/concept/386.html>.